

Kapitel 2 Opgave B.

Materiale i forbindelse med debatten om Statens Kunstfond 1965

Den 27. maj 1964 blev loven om Statens Kunstfond vedtaget. En af fondens opgaver var at tildele kunstnere arbejdsstipendier og faste livsvarige ydelser, som blev finansieret gennem finansloven. Den første uddeling af tre-årige arbejdsstipendier fandt sted den 29. januar 1965 og medførte en protestbølge i den danske befolkning. Kritikken tog yderligere fart, da de første livsvarige hædersgaver blev uddelt den 18. februar 1965.

Den første utilfredshed kom til udtryk i en række ledende artikler i forskellige borgerlige provinsaviser, men det varede ikke længe, før lagerforvalter Peter Rindal fra Kolding kom til at optræde som talsmand for de protesterende. Det er forklaringen på, at bevægelsen fik navnet *rindalisme*. Den 2. marts 1965 kunne Rindal personligt overrække kulturminister Hans Sølvhøj (S) de første 20.000 underskrifter mod loven, og de følgende måneder fortsatte protesterne mod Statens Kunstfond med underskriftsindsamlinger på arbejdspladser over hele landet. Rindal personificerede den almindelige danskers misbilligelse af kunststøtten, som blev opfattet som fråds med statens midler, især fordi den støttede kunst blev anset for at være af dårlig kvalitet, bl.a. fordi den var uforståelig for den almindelige befolkning. Symbolet for den uforståelige kunst blev forfatteren Klaus Rifbjerg, der oven i købet provokerede de utilfredse ved at have råd til at køre i en åben, flødefarvet sportsvogn. Herunder er samlet et materiale, der illustrerer protestens karakter og omfang.

1. af Leder i Fyns Tidende (31.1.1965)

Sådan skal det altså gøres: Man skriver noget, der tegner til at blive godt. Man skriver noget mere, som tegner til at blive uforståeligt. Man går ud (eller ind) i det pulserende liv, skærer hakkelse i døgnets rejsestald, sætter sig på parnasset. Og hvis man så hedder Klaus Rifbjerg, kommer staten med 60.000 (antagelig skattefri) kroner og siger: tag nu og tænk dig om i nogle år. Skab dig ikke længere, men skab! (...)

2. Peter Rindals protestskrivelse

På initiativ af lagerforvalter Peter Rindal indsamledes i perioden 23.2.-31.3. i alt 20.347 underskrifter mod Kunstfondens uddelinger.

Protestskrivelsen havde følgende ordlyd:

Der er indsamlet 20.347 underskrifter 23. februar-31. Marts 1965.

Til -kredsens folketingskandidater.

Undertegnede vælgere protesterer herved på det kraftigste mod det af kulturministeren fremlagte forslag om støtte på 2 mill. kroner årligt til de i forslaget nævnte kunstnere.

Vi finder, at dette er misbrug af statens penge, og kan disse mennesker ikke leve af deres kunst, er der gode muligheder for at finde beskæftigelse i de produktive erhverv.

Vi tillader os at forvente, at-kredsens folketingsmedlemmer vil gøre deres indflydelse gældende mod et sådant misbrug af skatteborgernes penge.

Rindals protestskrivelse, ialt 20.347 underskrifter indsamlet 23.2. - 31.3. 1965 (FB 25, SK 131 og ABA 2) (FB 25.)

Til*Holding*.....-kredsens folketingsmedlemmer.

Undertegnede vælgere protesterer herved på det kraftigste mod det af kulturministeren fremlagte forslag om støtte på 2 mill. kroner årligt til de i forslaget nævnte kunstnere.

Vi finder, at dette er misbrug af statens penge, og kan disse mennesker ikke leve af deres kunst, er der gode muligheder for at finde beskæftigelse i de produktive erhverv.

Vi tillader os at forvente, at ...*Holding*.....-kredsens folketingsmedlemmer vil gøre deres indflydelse gældende mod et sådant misbrug af skatteborgernes penge.

Navn	Stilling	Adresse
Ruth Christensen	86 S. M.	Slam Rudningsvej 5 ^{te} Holding
Anna Vestergaard.		Frydsvij 53 Holding.
Jørgen Jacobsen		Kassergade 61 Holding
Jørgen Lise Hagedorn		Vesterbrogade 18 3 ^{te} Holding
Elna Poulsen	arkitekt	Morgensvej 21 Holding
Elvira Pedersen	arkitekt	Drosselvej 16 Holding
Hilda Rasmussen	arkitekt	Eltang
Konny Strand		Pasergade 13 Holding
Ewald V. Jensen	"	Frydsvij 52 Holding
Ruth Kauborg	"	" " "
Hansen Andersen	"	Pharvet Eltkang
Else Nielsen	"	Pølsvij 26 Holding
Poul Poulsen	"	N. Bjævt Holding
Christa Thøgersen	"	Udsigten 6 ^{te} Holding
Ruth Andersen	"	Hospitalsgade 35 Holding
Jørgen Helm	"	Vind Hamenavej 15 III H.v.
Lilly Stegaard	"	Morgensvej 3 II H.v. Holding
Edda Petersen	"	Kællerskjoldsvij 5 Holding
Grethe Petersen	"	Morgensvej 19 ^{de} Holding
Harry Svendsen	maskinist	Eltang.
Henry Ribe	maskinist	Fjordvang 26 Holding
Ahr. Gjørtsen	"	Brandbørgade 7 ^{de} Holding
Rudolf Hansen	"	Pølsvij 31 Holding
Einar Pugh Hedeg	"	"
Dagmar Christensen		Eltang

Den følgende tid blev der foretaget underskriftsindsamlinger på en lang række arbejdspladser over hele landet.

FOLKETINGETS BUREAU
24 FEB 1965
BUR.-UDV. J. Nr. 434
SAG NR. 57.G.3

Å b e n t B r e v

t i l

R e g e r i n g o g R i g s d a g .

f r a S l a g t e r i a r b e j d e r n e i V e j l e .

I anledning af, at kulturministeren agter at udbetale 3 1/2 Million Kroner, og mere senere, i Statshædersgaver til kunstnere, hvorimellem findes udøvere af den såkaldte moderne kunst, sender vi hermed vor skarpeste protest.

Vi er, med den indtægt vi har, og den skattebyrde, som er os pålagt, nødt til at lade vore Hustruer arbejde for at klare vore forpligtelser, og vi mener, at Staten burde spare i stedet for at ødsle.

Vi ønsker ikke at betale " Kejserens nye klæder " i en tid, hvor der fra regering og folketing sker opfordringer til arbejderne om at vise mådehold i forbindelse med lønforhandlingerne.

Eva Nielsen Emma Nielsen
Sonya Andersen Karen Andersen
Elsie Nielsen Niels Th. Jørgensen
Karen Hansen
Fim Jørgensen Ejner Therkelsen
Erik Høgsbøll
Jag Nielsen

3. Interview med lagerforvalter P. Rindal (Ekstra Bladet, 27.2. 1965)

Ikke statens opgave at ødsle penge på smørerier

Lagerforvalter P. Rindal, Kolding, udløste en sprængladning, da han startede kunst-proteststormen.

Kolding (Ekstrabladet)

Den nyeste isme er Rindalismen, som fra Kolding har grebet om sig som en steppebrand.

Det begyndte forleden, da den midaldrende lagerforvalter P. Rindal, Hans Ludvigsensvej 58, Kolding, sad og drak aftenkaffe med sin kone. De kom i snak om 30.000 kroners årspensionen til kunstnere, og de var enige om, at den slags måtte betragtes som utidig flothed med skatteydernes penge, nu hvor der skal pålægges borgerne store og ekstra økonomiske byrder for at mætte de bundløse offentlige kasser.

Næste morgen faldt P. Rindal i snak om det samme problem med kolleger på andelsselskabet Kolding Hørfabrik og de opfordrede ham til at affatte en protestskrivelse. Det gjorde han i frokostpausen, og i løbet af nul komma fem havde så godt som alle fabrikkens 375 ansatte skrevet under.

Nyheden om Kolding-aktionen kom i presse og radio, og Rindalismen blev på timer en steppebrand, det endnu griber om sig. Virksomheder af alle størrelser over hele landet har kontaktet protestens ophavsmand. Der er lange ventetider på telefonsamtaler til Kolding Hørfabrik, men lagerforvalter Rindal kommet ikke mere til telefonen. Han orker det simpelt hen ikke. Hjemme har han ikke telefon, og postbudene slæber sig en pukkel til. Det vælter ind med skriftlige bifaldstilkendegivelser fra enkeltpersoner, arbejds hold og selskaber, det sluttet spontant op om Rindalismen med mange ønsker om, at der hermed er rejst en gigantisk folkestemning, et mene tekel til politikerne.

Lagerforvalter P. Rindal er manden fra gaden, en fredsommelig og jævn hr. hvemsomhelst, der med et brag ser sig hvirvlet ud at en hyggetilværelse som fabriksfunktionær og familiefader med sutsko og hyggestol.

Det, der er sket, er, at han i et psykologisk rigtigt øjeblik er kommet til at trykke på en knap uden at ane, at han derved antændte en sprængladning.

Et sølle svar

P. Rindal sagde i aftes, at kulturminister Hans Sølvhøjs svar på den landsomfattende protest efter hans mening er et sølle svar, og jeg skal nok selv fortælle ministeren, hvad mange landet over med mig mener.

Det får P. Rindal lejlighed til, når han tirsdag i København skal mødes med kulturminister Sølvhøj, Helga Petersen og andre politiske personligheder til en rundbordssamtale for at drøfte statens kunstfondsarbejde.

Lagerforvalteren siger videre: —

Jeg vil også fortælle ministeren, at det, vi er imod, er ikke bare kunst, kunstnere og kunstnerlønninger.

— Nej, vi vil have ram på hele statens strøen om sig med borgernes penge. De surt sammensparede penge, som vi betaler i skat, skal ikke deles ud til højre

og venstre uden omtanke, og da slet Ikke til nogle kunstnere, som synes, at de fortjener statens allerhøjeste udmærkelse, når de bruger deres kræfter på at smøre lidt klatfarve på et lærred i stedet for at gøre en samfundsnyttig gerning.

Rindal fortsætter: — Hvad man end mener om de folkevalgte repræsentanter, må det chokere, at de har så lidt føling med, hvad deres vælgere mener og tænker, at Folketinget kan stemme ja til et forslag, der tvinger staten til at ødsle penge — 3½ million kroner — ud til en række kunstnere. Men når samme Folketing mener det er rigtigt at betale Det kgl. Teaters underskud og holde rejsegilde til 30.000 kroner burde kunstnerlønnen ikke overraske,

4. Læserbreve mod kunststøtten

Kunsterløn

Jeg kan forstå, at hr. Sølvhøj mener, at vi af arbejderstanden og mange andre, der protesterer mod kunstnerstøtten, på en måde er åndelig uudviklede og følelseskolde. Det er vi måske også, men er vi gode nok til at være med til at betale og til at "fedte for" under en valgkamp, må vi ikke være så ringe endda. Hvad tjener disse "glorieprydede" kunstnere selv? og hvad skal de bruge hædersgaven til? står det dem frit for, om de vil bruge dem på rejser, restaurationer eller på pigekamre? Inspiration kan hentes overalt.

Arbejdsmanden skal vist være meget heldig, hvis han kan tjene 18.000 og vore pensionister har ikke over 7.000 og så skal vi endda betale hjælp, så disse skæggede skabninger kan leve et liv, som vi aldrig får råd til.

Hvis der er nogle, der ikke kan forsørge sig selv, så lad dem hente 100 kr. om ugen på socialkontoret.

Hvis millionerne absolut skal bruges, så gør livet lidt lysere for de, som går med en eller anden håbløs sygdom eller giv los for folkepensionen, der er mange også i en velfærdsstat, som har måttet slide så hårdt, at årene fra 60 til 67 synes uoverskuelige.

Tak for optagelsen.

Vi protesterer på det skarpeste

Vi har med glæde konstateret modstanden mod kulturministeriets uddeling af "livsvarige sovepuder", da heller ikke vi kan indse kunsten i den "kunst", som adskillige af prismodtagerne udfører udover kunsten af få os andre til at betale.

Vi har år efter år kunnet konstatere, hvilken indvirkning statens nuværende politik har haft på vor skattebillet og nu ser man, at staten vil bruge *vore penge* til en flok kunstnere (for blot at nævne et eksempel), som vi aldrig har hørt andet om, end at man ikke kan se, hvad det forestiller. Vi må gøre opmærksom på, at staten det er os, og det er altså os, der betaler.

Altså, det går for vidt, og nu protesterer vi på det skarpeste. Hvis De ønsker at tilslutte Dem vor protest, så skriv til undertegnede.

Den er ravgal!

Kulturministeren udtalte i TV, at skabende kunstnere bør have 30.000 kr. årligt for at have trygge kår. Hvad så med alle de tusinder af arbejderfamilier, der må klare sig med 15-17.000?

Kunstnere får vel noget for deres arbejder, såfremt der er købere og det ellers er noget værd- Dertil får de af dem, der er gamle nok, fuld folkepension. Noget er rystende forker!

5. Hvorfor skal kunstnerne have penge for at digte?

Læserbrev i *Information* den i 2.3. 1965 og svar i avisens ledende artikel samme dag.

Hvorfor skal kunstnerne have penge for at digte?

Kære Hr. Blædel!— Et spørgsmål fra en læser. Det er ikke polemisk: Vi har forskelligt syn på støtte til kunstnere. Jeg burde rette det til en folketingsmand, men jeg kender ingen. Vil De på — jeg tør godt sige samtlige papirarbejderes vegne finde ud af, hvad der intimiderer næsten alle politikere fra A. Larsen til P. Sørensen til at "støtte kunsten" vores penge?

Uanset partifarve mener vi, at politikernes opgave er at skabe de bedst mulige love og vilkår for vores materielle tilværelse. Vi skal nok selv finde ud af, om vi helst vil læse Knuth Becker eller Ib Henrik Cavling, og maleriet og skulpturer, som de laves i dag, kan vi jo selv fremstille eller lade vore uskyldige små børn fikse dem. Niels Matthiasens, Bomholts og Sølvhøjs argumenter for at give de skillinger ud, forekommer os simpelthen dumme og ufattelige. Det kunne jo også tænkes, let endda, at det var os, der var de dumme, men må vi så ikke godt have lov til at være det — for vores egne penge? Masser af steder smøles der med vores skattepenge, i administration planlægning og investering, men så har vi jo, vor udmærkede presse, frem for alle "mit blad, dit blad"— *Information*, til at holde det i ave, og dels kan vi diskutere, om Koldinghus skal repareres, og for hvormeget, og om vi først skal være landfast med Fyn eller Skåneland: men så snart man spørger K. B. Andersen eller en hvilken som helst anden folketingsmand, hvorfor de kunstnere skal have penge for at digte og male, siger de bare, at "man" må støtte kunsten — det er en investering, og så en hel masse om velfærdsstaten. Det er ikke let at forarge nogen i dag, men dette her er forargeligt for os.
(Navnet tilbageholdt af redaktionen.)

Leder i Information 2.3.1965.

Derfor

En papirarbejder beder os forklare, hvorfor kunstnere skal have penge fra staten for at digte og male. (Læs brevet andetsteds på siden). Vi må afstå fra at fortolke Aksel Larsens og Poul Sørensen næppe identiske følelser for sagen, men skal prøve at svare på, hvorfor vi selv finder de bevillinger, som følger af loven om Statens Kunstfond, rimelige og fremsynede.

Vi lever i et kapitalistisk samfund, hvor hovedreglen er, at man får betaling for sit arbejde efter loven om udbud og efterspørgsel. Hvis man accepterer moralen for handel, er det en retfærdig orden, men intet system er fuldendt og det kapitalistiske åbner i virkeligheden ingen mulighed for en — efter dets egne regler — retfærdig honorering af kunstnere.

Bageren leverer sit brød over disken mod fuld og øjeblikkelig betaling, arbejderen lægger sin indsats på fabrikken og hæver lønnen om torsdagen, men digteren, som skriver et godt vers, får det trykt i få hundrede eksemplarer for et slet honorar — hvorefter det står til nationens rådighed og måske bliver læst af generation efter generation de næste 100 år. Eller 500. Ofte uden at det har indbragt ophavsmanden en klink mere end det første honorar.

Selv om et kunstværks værdi ikke, kan måles i dets levedygtighed, "forbruges" gode kunstneres værker ofte langt ud i fremtiden, men det kapitalistiske system — i hvert fald i den ekstremt liberalistiske form, som disse dages protestanter hylder — åbner ikke mulighed for at betale andet end den øjeblikkelige handelsværdi.

Det er endda for meget sagt, at samfundet betaler bare så meget.

Papirfabrikanten får sin betaling ligegyldig hvad hans produkt bruges til.

Papirarbejderen ville stirre vantro, hvis nogen foreslog ham at arbejde gratis ved fremstilling af papir til visse bøger. Men kunstnerne skal arbejde gratis på en række områder:

Efter loven skal forfatteren ikke have honorar, hvis hans bog trykkes med blindskrift. Et alment oplysende værk kan frit gengive en bildende kunstners arbejde. Bibliotekerne har lov, uden betaling at lave "ekstraoplag" i form af fotokopier af visse skrifter. Til undervisningsbrug kan man gratis fremføre en forfatters værk, så meget man lyster, og båndcentraler kan frit udnytte optagelser fra skoleradioen af hans produkter. Bibliotekerne udlåner hans bøger til enhver og betaler kun en ringe afgift for det og kun til forfatteren eller hans enke, ikke engang til efterladte børn. Endelig får forfatterne, ene af alle professioner, deres selvskabte formue nationaliseret 50 år efter deres død — da bliver det frit for enhver at optrykke deres værker.

Man har engang overvejet at beskytte kunstnernes værker evigt og lade afgifterne indgå i en kunstfond. Så ville Jess Ørnsbo i dag have fået afgift, hver gang Ewalds Kong Christian synges, Mozarts honorarer ville tilfalde Per Nørgård — og om 100 år ville man med forfærdelse konstatere, hvilke skrækkelige kunstnere der kunne nyde godt at de hæderkronede klassikere, Ørnsbos og Nørgårds indsats. Men samtidig ville det stå klart for alle, at det var kunstens retmæssige penge, som gik til kunstnerne. En lånerafgift på bibliotekerne ville være lige så logisk.

Både af administrative og principielle grunde har man opgivet begge betalingsformer. I stedet fik vi Statens Kunstfond — og der forekommer os at være mere end dækning i kunstnernes ydelser for dens udbetalinger.

Men Kunstfonden er andet end en simpel retfærdighed. Vi mener i og for sig ikke, at stipendier og hædersgaver til kunstnere er mere end et lille bitte hjørne af en kulturpolitik— men de er givetvis fremsynede. Kunsten præger vores liv og gør det rigere. Den kan virke direkte og "folkeligt" eller den kan gøre det indirekte gennem sin indflydelse på et lille og særlig følsomt publikum. I nogle tilfælde slår den igennem øjeblikkelig, i andre kan det tage sin tid — op til flere hundrede år. Men uden kunsten var vi en rå og uarticuleret stamme.

Det er derfor en elementær interesse for landet, at kunsten blomstrer så rigt som muligt. Den kan stimuleres på forskellige måder, men et af de umiddelbart indlysende midler er at fritage kunstnernes for arbejde, som tager deres kraft fra det egentlige. Og det misklæder i hvert fald ikke et land, at det gennem hædersgaver viser taknemmelighed overfor mennesker, som har ydet en fremragende kunstnerisk indsats.

Vi gør os sjældent klart, hvad vi skylder kunsten, men selv slagteriarbejderne i Vejle har en gæld at betale af på. For at sige noget ondt om nutidskunsten talte de om Kejserens nye klæder. Det er grotesk at ville stemple samtlige kunstnere på Kunstfondens indstilling som åndelige bedragerere. Det er renlivet kulturfascisme efter recepten: Når jeg hører ordet kultur, spænder jeg hanen på min revolver. Men det er allenfals et udslag af litterær dannelse at udtrykke sig gennem litterære citater.

Kilde:

Ovenstående tekster er alle optrykt efter bogen
Anne Marie Kastrup og Ivar Lærkesen: *Rindalisme. En studie i kulturmønstre, social forandring og kultursammenstød. Dokumentation og studiebind*,
Litteratur og Samfund, Hans Reitzel 1979.

Her kan man desuden finde yderligere materiale om kunstfondsdebatten.

Opgave

Gør rede for de forskellige holdninger til kunst, der kommer til udtryk i materialet.